

M. Bouchelnikova, S. Olenchenko, K. Maltseva

CONTEMPORARY UKRAINIAN CULTURAL MODEL OF ROMANTIC RELATIONSHIPS AMONG YOUTH AND YOUNG ADULTS IN KYIV

The article focuses on the elements of the cultural worldview that affect entering romantic relationships, as well as their maintenance and dissolution among the Ukrainian youth. The project relies on the empirical data collected among the young men and women (N = 162) who resided in Kyiv in Spring 2015. The research was conducted by deploying a two-phase integrative design combining quantitative and qualitative methods of data collection and analysis in order to explore the range of beliefs regarding romantic relationships prevalent among the young residents of Kyiv entering the marriage market. The results suggest that not only do male and female respondents have different belief structures and criteria of choosing an ideal partner, but they also have divergent expectations with respect to the romantic attachments as such, thus stressing the importance of different dimensions of romantic relationships.

In addition to the empirical results, we also offer a brief overview of the basic principles of the cultural models theory and outline the characteristic features of the intellectual climate and research agenda under which this theoretical framework has emerged and become widespread. At the same time, the article is an attempt to delineate one of the quantitative strategies available to the researchers of cultural models (D'Andrade & Strauss, 1992).

Keywords: cultural models theory, romantic relationships, youth, Ukraine, city, factor analysis.

Матеріал надійшов 19.05.2016

УДК 316.362.34-055.52(477)

Марценюк Т. О., Колеснік В. С.

ЧИННИКИ ЗАЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ГОМОСЕКСУАЛЬНИХ ДІТЕЙ ДО ЛГБТ-РУХУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто передумови створення руху батьків ЛГБТ-дітей як у деяких західних, так і пострадянських країнах, охарактеризовано організації батьків ЛГБТ-дітей. Виявлено такі основні чинники залучення матерів і тат до ЛГБТ-активізму: пов'язані із задоволенням власних потреб та зумовлені бажанням допомогти іншим. Емпіричним матеріалом статті виступили інтерв'ю з активістками батьківської ЛГБТ-організації в Україні.

Ключові слова: батьки ЛГБТ-дітей, ЛГБТ-рух, ЛГБТ-активізм, чинники залучення до активізму.

Протягом півстоліття інститут сім'ї зазнав певних змін, що призвело, зокрема, до легітимації нових форм сімейних відносин. Завдяки зменшенню розміру родини основний фокус змістився з надання економічної підтримки її членам на надання підтримки психологічної. У західних суспільствах відбувається поступове

визнання права на сім'ю для ЛГБТ-людей (лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери).

Хоча в порівнянні з минулим століттям погляди багатьох демократичних суспільств на ЛГБТ-спільноту стали толерантнішими, проблема гомофобії досі залишається актуальною у світі. Це є однією з причин, чому батьки стають на

захист своїх ЛГБТ-дітей, об'єднуючись у групи з метою змінити це ставлення, а також підтримати інших матерів і тат.

Нині в багатьох західних країнах активно діє рух батьків¹ гомосексуальних дітей, який часто є загальнонаціональним. На пострадянському просторі його інституціоналізація тільки розпочинається. Наприклад, організації батьків гомосексуальних дітей існують в Україні, Росії та Молдові. Очевидно, що вітчизняний рух батьків ЛГБТ-дітей стикається з подібними викликами, що й міжнародний, досвід розвитку якого доцільно вивчити ретельніше.

Загалом рух батьків гомосексуальних дітей досліджують як складову загального ЛГБТ-руху. Також розглядають мотивацію батьків гомосексуальних дітей до залучення до ЛГБТ-активізму, процес прийняття батьками своїх гомосексуальних дітей та загалом стосунки між батьками та дітьми до та після розкриття дитми своєї негетеросексуальності.

В українській науці бракує академічних досліджень із проблематики гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації (СОГІ), становища ЛГБТ-спільноти, питань дискримінації на основі СОГІ. Так само мало вивченими залишаються проблеми матерів і тат ЛГБТ-дітей. Мета цієї статті полягала в з'ясуванні чинників залучення батьків гомосексуальних дітей до ЛГБТ-руху в Україні.

Емпіричний матеріал статті² – опитування керівниць³ руху батьків гомосексуальних дітей в Україні, а також матерів, які є членкинями цього руху. Опитування проводилося методом неформалізованого напівструктурованого інтерв'ю, що містило запитання про мотивацію матерів щодо вступу до організації батьків гомосексуальних дітей, чинників створення та історії розвитку цього руху в Україні, а також того, з якими труднощами на своєму шляху стикаються батьки та гомосексуальні діти.

Рух батьків ЛГБТ-дітей у західних країнах

Завдяки подіям минулого століття, зокрема сексуальній революції та протестам за права ЛГБТ, у 70-х роках ХХ ст. почали утворюватись організації батьків ЛГБТ-дітей по всьому світу [9]. Перша й найвідоміша на сьогодні

організація – «Батьки і друзі лесбійок і геїв» (Parents and Friends of Lesbians and Gays, PFLAG). Її створили у 1973 р. мати та син Жанна та Морті Манфорд (Jeanne and Morty Manford) у Нью-Йорку після щорічного гей-прайду. На тій події плакат Жанни із закликом до батьків об'єднуватися та підтримувати своїх дітей викликав шалений резонанс. Жанна Манфорд заснувала організацію, яка спочатку називалася «Батьки геїв» (Parents of Gays, POG). Першу зустріч відвідали близько двадцяти людей, батьків та дітей, які мали змогу поділитися досвідом та переживаннями з іншими людьми, які опинилися в подібній ситуації.

Після цього з усієї країни надходили дзвінки з проханням надати інформацію для створення подібних груп в інших регіонах. У 1976 р. родина Старрів (Starrs) створила подібну групу в Лос-Анджелесі, а в 1978 р. Харлен та Лоїс Адамси (Harlen and Lois Adams) – у Чіко, Каліфорнія (Chico, CA), що була першою неміською групою для батьків. Надалі в період із середини 70-х до початку 90-х років у США було засновано подібні групи для батьків. Пізніше, у 1993 р., назва організації POG змінилася на нинішню (PFLAG), до цільової групи діяльності додали бісексуальних, а в 1998 р. – трансгендерних людей.

На сьогодні PFLAG позиціонується як провідна організація батьків (матерів і тат) та союзників у ЛГБТ-спільноті в США [14]. За словами засновниці, головною причиною створення організації було негативне ставлення до її сина з боку суспільства через його гомосексуальну орієнтацію. Із всенационального поширення філій PFLAG очевидно, що в прагненні відстоювати та захищати права своєї дитини вона була не одна, тож це свідчить про потребу в подібних об'єднаннях батьків.

У Канаді розвиток руху батьків ЛГБТ-дітей проходив схожим до американського шляхом, адже у 1979 р. в Торонто було створено організацію під назвою «Батьки геїв» (Parents of Gays). У 1981 р. ця організація об'єдналася з подібною «Родини та друзі лесбійок і геїв» (Families and Friends of Lesbians and Gays) в організацію під назвою «Parents FLAG». За словами однієї із засновниць, Енн Ратледж (Anne Rutledge), на той час вони не знали про однойменну американську організацію. Інформацію про PFLAG Canada було поширено завдяки оголошенням у газетах та появі Енн Ратледж із сином на національному телебаченні, де вони розповіли свою історію та про створення організації. Наразі ця організація є всенациональною з філіями у великих містах

¹ Під батьками маються на увазі матері й тати.

² Дослідження проводилося для написання бакалаврського диплома із соціології, який виконала і захистила Валентина Колеснік під керівництвом Тамари Марценюк у 2015 р.

³ В Україні членкинями організації батьків ЛГБТ-дітей виявилися лише матері, що буде пояснено пізніше.

Канади [17]. Однією з її головних функцій є надання інформаційної підтримки для матерів і тат ЛГБТ. Часто діти звертаються до батьків за порадою, що стосується їхньої гендерної ідентичності чи сексуальної орієнтації, проте не всі гетеросексуальні батьки достатньо обізнані в ЛГБТ-тематиці, аби бути в змозі дати доцільну пораду. Тому батьки, які є більш освіченими в питаннях ЛГБТ-спільноти, а також психологи та експерти в організаціях на кшталт PFLAG можуть порадижити необхідну літературу як для батьків, так і для дітей, які прагнуть отримати відповіді на свої запитання.

Розглядаючи розвиток руху батьків ЛГБТ-дітей у Європі, варто згадати про історію його формування у Великій Британії. Хоча окремі групи підтримки існували з 70-х років минулого століття, національна організація була заснована лише у 1993 р. Історія організації починається аж у 1965 р., коли Роуз Еллен Робертсон (Rose Ellen Robertson) відкрила телефон довіри для батьків ЛГБТ-дітей. Велика кількість отриманих дзвінків і розширення бази даних батьків, які потребують допомоги, спонукали до створення організації «Сім'ї та друзі лесбійок та геїв» (Families and Friends of Lesbians and Gays, FFLAG) [12].

Так само потреба в підтримці та інформації послугувала приводом до створення у 1992 р. у Мілані італійської організації батьків, родичів і друзів гомосексуалів AGEDO (Associazione genitori, parenti e amici di omosessuali) [18]. Також подібна організація існує в Німеччині під назвою «Асоціація батьків, друзів та родичів гомосексуалів» (Bundesverband der Eltern, Freunde und Angehörige von Homosexuellen, BEFAN). Організація була заснована у 1997 р., хоча окремі зустрічі ініціативної групи відбувалися вже з 1993 р. BEFAN співпрацювала з уже існуючими на той момент асоціаціями геїв та лесбійок, а її фінансування забезпечувалося завдяки внескам самих батьків і благодійних організацій. Нині асоціація активно співпрацює з іншими міжнародними організаціями та, окрім забезпечення підтримки батьків ЛГБТ-дітей, активно бере участь у житті ЛГБТ-спільноти Німеччини [11].

Так само швейцарська організація FELS, що утворилася у 1997 р., була заснована, аби бути посередником між ЛГБТ та державою, репрезентувати інтереси своїх дітей тоді, коли самі діти не в змозі цього зробити [20]. Іспанська організація AMPGIL (1994 р.) була створена задля того, аби батьки-члени організації своїм прикладом могли показати суспільству, що їхніх

ЛГБТ-дітей цінують та люблять такими, які вони є, а також висвітлити загалом проблеми ЛГБТ-спільноти в іспанському суспільстві [19]. Також подібні організації існують у Бельгії (Tels Quels), Франції (CONTACT), Польщі (Акцептація, 2013) та Ірландії (LOOK). Важливо зауважити, що організації батьків ЛГБТ-дітей засновані в Туреччині (LISTAG, 2008) [15], Ізраїлі (Tehila, 1989) [8], Латинській Америці (Asociación Internacional de Familias por la Diversidad Sexual), Сінгапурі (SAFE), а також є філії PFLAG у Китаї, В'єтнамі, Австралії та Південній Африці тощо.

Тобто рух батьків ЛГБТ-дітей є доволі поширеним явищем у світі, згадані об'єднання матерів і тат заснували або окремі організації, або є підрозділами всенациональних ЛГБТ-організацій та існують для того, щоб поширювати між батьками та в суспільстві інформацію стосовно ЛГБТ-питань, надавати психологічну та моральну підтримку членам тощо.

Організації батьків ЛГБТ-дітей на пострадянському просторі

Якщо в Європі та Америці PFLAG та подібні організації вже існували впродовж кількох десятиків років, то на пострадянському просторі вони були створені відносно недавно. Зокрема, у Росії, а точніше в Санкт-Петербурзі, з 2008 р. існує ЛГБТ правозахисна автономна некомерційна організація «Вихід» на чолі з Ігорем Кочетковим (Петровим). Одним із напрямів її діяльності є так званий «Батьківський клуб», започаткований у жовтні 2011 р. На зустрічах цього клубу мами і тати мають змогу обговорити труднощі виховання, особисті проблеми, отримати пораду від інших членів клубу та психолога, а також отримати юридичну допомогу [5]. Окрім того, «Батьківський клуб» висловив своє незадоволення гомофобним законом про «пропаганду гомосексуалізму», написавши відкритого листа співавторові закону, депутатові В. В. Мілонову. Проте, зважаючи на те, що закон усе ще функціонує, цей відкритий лист не мав очікуваної реакції [4].

В Україні також існує організація батьків ЛГБТ-дітей «Терго»⁴, що є проектом української правозахисної організації «Точка опори»⁵. У реєстрі ЛГБТ-організацій України із 43 організацій лише в діяльності цієї організації зазначене залучення батьків до ЛГБТ-руху [6]. «Точка

⁴ Офіційна онлайн-сторінка організації <http://tergo.org.ua>.

⁵ Офіційна онлайн-сторінка організації <http://t-o.org.ua>.

опори» почала свою роботу з 2009 р., виконавчим директором є Богдан Глоба, який разом із своєю матір'ю Оленою у 2013 р. заснував батьківську ініціативу «Терго». Як і члени російського аналога організації, батьки ЛГБТ-дітей з України щомісяця збираються на зустрічі, які завжди починають з трьох позитивних речей, що трапилися з часу попередньої зустрічі, і так само обговорюють свої проблеми, діляться досвідом з новоприбулими мамами й татами тощо [1]. Українські батьки, як і їхні російські колеги, також звернулися до депутатів, коли було запропоновано ухвалити «Закон про заборону спрямованої на дітей пропаганди гомосексуалізму» та подібні до нього законопроекти, також виступаючи за прийняття нового антидискримінаційного законодавства [2]. На відміну від Росії, в Україні цей законопроект не було прийнято, але й не було внесено очікуваних змін до антидискримінаційного законодавства.

У Молдові група батьків ЛГБТ існує з 2006 р. Нагальна потреба заснувати організацію виникла після численних камін-аутів членів ЛГБТ-спільноти перед батьками та близькими [7].

Організації батьків ЛГБТ-дітей на пострадянському просторі стикаються з проблемами, які пов'язані, передусім, з браком державної політики, яка б регулювала питання прав людини для ЛГБТ-спільноти. Зокрема, на законодавчому рівні поки що антидискримінаційне законодавство відсутнє, або існують закони та законопроекти проти «пропаганди гомосексуалізму». Відсутність законів, що захищають ЛГБТ-спільноту від дискримінації, та тих, що врегульовують одностатеві шлюби, негативно відображається на діяльності організацій батьків ЛГБТ-дітей у пострадянських країнах, адже вони не можуть сподіватися на підтримку держави в ситуаціях, коли права їхніх дітей порушуються.

Чинники залучення батьків ЛГБТ-дітей до ЛГБТ-руху

Тема мотивації батьків ЛГБТ-дітей до залучення до ЛГБТ-активізму є досить мало вивченою. У результаті аналізу попередніх досліджень доцільно виділити два типи чинників: пов'язані із задоволенням власних потреб та з бажанням допомогти іншим.

До ознак чинників, пов'язаних із задоволенням власних потреб, варто віднести потребу в підтримці та допомозі та потребу у знаннях (про ЛГБТ-спільноту). У результаті вивчення інформації про батьків, чиї діти здійснили камін-аут, Еріка Графскі (Erika Grafsky) з'ясувала, що

такі батьки часто потребують емоційної підтримки [13]. Як стверджували респонденти та респондентки, вони відчували себе пригніченими, ніби їхні мрії та надії на майбутнє були назавжди зруйновані тим фактом, що їхня дитина є геєм або лесбійкою. Цю саму ідею підтверджує подібне дослідження, виконане Сарою Перлман (Sarah F. Pearlman), яка проводила інтерв'ю з мамами гомосексуальних доньок [16]. Згідно з результатами цих інтерв'ю, майже всі опитані мами відчували спустошення та депресію через те, що їхні дочки не виправдали очікувань. Тому для батьків, які намагаються звикнути до альтернативної сексуальної орієнтації своїх дітей, важливо отримати моральну допомогу, яку найкраще можуть надати батьки, які стикалися з такою самою ситуацією в минулому.

Разом із емоційною підтримкою батьки також шукають необхідну інформацію, щоб краще зрозуміти свою дитину та емоції, які вона переживає. Відповідно до даних С. Перлман [16], мами, які не мали контактів із ЛГБТ-спільнотою до камін-ауту дітей, а також ті, які здобули лише середню загальну освіту, гірше переживали той факт, що їхні доньки – лесбійки. Тож батьки звертаються до батьківських ЛГБТ-організацій, аби отримати відповіді на свої запитання.

Згадані вище чинники переважно стосуються батьків, які перебувають на перших етапах прийняття власних дітей. Перлман виділяє такі стадії процесу прийняття батьками своїх ЛГБТ-дітей [16]:

- збентеження (особиста криза як результат камін-ауту, спустошення, депресивний стан);
- порівняння (відчуття ізольованості від суспільства, втрачені очікування, приховування сексуальної орієнтації дитини від інших та намагання «виправити» її шляхом візитів до лікарів);
- терпимість (пошук інформації та підтримки, зниження ізольованості та негативних емоцій, знайомство з іншими членами ЛГБТ-спільноти);
- прийняття (відокремлення дитини від її сексуальної орієнтації, усвідомлення негативно-го становища ЛГБТ-спільноти, активізм від імені батьків та їхніх ЛГБТ-дітей);
- гордість (більший комфорт прийняття сексуальної орієнтації дитини, гордість за дитину та визнання позитивних аспектів гомосексуальності, нове відчуття себе як результат залучення до активізму);
- синтез (прийняття постійності сексуальної орієнтації дитини, зосередження на гомофобії як негативному елементі суспільства).

Слід зауважити, що на перших трьох стадіях батьки переважно прагнуть допомогти собі. Починаючи з четвертої, у батьків ЛГБТ-дітей виникає бажання допомогти іншим. До таких чинників можна віднести підтримку та бажання захистити власних дітей, надання допомоги і підтримки іншим дітям, підтримку інших батьків та висловлення думок та потреб ЛГБТ-спільноти.

Батьки, які належать до американської організації «Батьки та друзі лесбійок та геїв» (PFLAG), розповідали, що долучилися до організації заради своїх дітей [10]. Окрім того, що батьки шукають допомоги для себе в подібних організаціях, вони таким чином і допомагають своїм дітям, демонструючи підтримку. Респонденти та респондентки цього ж дослідження зауважували, що до них часто звертаються гомосексуальні люди, чиї батьки від них фактично відмовилися. Тому деякі учасниці руху відігравали роль «мам гей-спільноти», пропонуючи свою турботу дітям, які не отримали її від власних батьків.

Отримавши допомогу та знання, батьки-члени руху прагнуть допомогти іншим батькам, на своєму прикладі показавши, що варто і чого не варто робити в ситуації, що склалася. Вони пропонують історії з власного досвіду на рівні із фаховою літературою із тем ЛГБТ та сексуальності, аби допомогти уникнути тих самих помилок у взаємодії між ЛГБТ-дітьми та гетеросексуальними батьками.

Власне, як показують результати згаданих вище досліджень, батьки прагнуть допомогти своїм дітям боротися за рівні права для ЛГБТ, часто виступаючи, за словами однієї з респонденток дослідження Броуд, як «м'яка і пухнаста картинка» [10], бо часто заклики ЛГБТ-спільноти залишаються не почутими через стигматизованість самого образу гомосексуальності. Тож батьки сприймаються як такі, що не є зацікавленими напряму, тому, на думку респондентки, медіа не проти показувати їх суспільству.

Таким чином, низка досліджень батьків ЛГБТ-дітей та їх залучення до активізму допомогла виділити такі чинники залучення батьків до ЛГБТ-руху: пов'язані із задоволенням власних потреб, а саме потреби в підтримці та допомозі та потреби у знаннях; пов'язані з бажанням допомогти іншим, до яких варто віднести підтримку та бажання захистити власних дітей, надання допомоги і підтримки іншим дітям, підтримку інших батьків та висловлення думок та потреб ЛГБТ-спільноти.

Чинники залучення батьків гомосексуальних дітей до українського ЛГБТ-руху

Для визначення і характеристики чинників залучення батьків гомосексуальних дітей до ЛГБТ-активізму в Україні було проведено сім напівструктурованих інтерв'ю з мамами геїв і лесбійок із різних українських міст, що належать до батьківської організації «Терго». На час проведення польового етапу дослідження (лютий – березень 2015 р.) чоловіків серед членів організації не було. Постійними членкинями організації були близько 10–12 матерів, які відвідували майже всі тренінги та брали участь у різних заходах (конференціях, зустрічах із представниками міжнародних організацій тощо), що влаштовували організації «Точка опори» та «Терго». Тому респонденток обрано за бажанням, адже гайд інтерв'ю включав сенситивні питання і не всі мами були готові ділитися такою інформацією. Перед проведенням інтерв'ю респондентки були поінформовані про конфіденційність і використання результатів у наукових цілях. Результати дослідження презентовано таким чином (без згадування імен, віку, регіонів походження тощо), що респонденткам забезпечено анонімність.

Вибір респонденток не обмежувався певною віковою категорією, тому вік учасниць дослідження варіює від 43 до 63 років. Одна з мам не повідомила свій вік, так само як і вік свого сина. Усі респондентки, окрім однієї, є членкинями «Терго» з року заснування організації (2013 р.). Одна мама приєдналася до організації в лютому 2015 р.

Задоволення власних потреб. Із попередніх досліджень стосовно залучення батьків ЛГБТ-дітей до ЛГБТ-руху вдалося визначити такі два аспекти чинника задоволення власних потреб, як потреба в підтримці і допомозі та потреба у знаннях. В інтерв'ю мами згадували, що коли вони вперше звернулися до «Терго», то шукали підтримку від інших мам, діти яких також гомосексуальні:

*«Мне хотелось общения с точно такими же людьми, как и я, с такими же мамами, или с друзьями ЛГБТ-сообщества, потому что я получила в одиночестве, я не могла сказать об этом в открытую никому»*⁶ (Респондентка 6).

«Я здесь в своей тарелке. Здесь у всех одни и те же проблемы, и мы все очень похожи в том плане, что мы открыты друг для

⁶ Цитати респонденток подано мовою оригіналу.

друга. Мы нигде не сможем так общаться и так помогать друг другу, мамы, чья главная задача – чтобы их дети были на равных в обществе. Где я найду такую поддержку? Мне с ними очень хорошо. Это большой довольно круг людей, с которыми есть взаимопонимание и взаимоподдержка. И мало того, есть люди, которые стремятся дать больше знаний. Я нигде такого не найду» (Респондентка 3).

Таким чином, громадська організація «Терго» слугує для респонденток групою підтримки, де можна отримати пораду від інших мам, вислухати досвід інших, порівняти зі своїм, а також, окрім цього, отримати професійну допомогу психолога як в індивідуальному режимі, так і на групових тренінгах.

Так само мами зазначали, що на той момент, коли їхні діти здійснили камін-аут, а саме від 5 до 10 років тому, вони не мали доступу до потрібної літератури, що стосувалася ЛГБТ-тематики. Часто вони це пояснювали табуваннястю теми ЛГБТ, відсутністю потрібних джерел у вільному доступі чи відсутністю Інтернету:

«Мы жили на то время в ...⁷, информации не было вообще никакой. Я вообще ученый-исследователь, потому я могу находить источники, так вот, ни одного источника по гомосексуальности серьезного на тот момент в ... я не нашла. Нашла только одну статью, которая раскрывала гомосексуальность в позитивном ключе, я же, наоборот, искала что-то, что заклеило бы гомосексуалов и сказала, как их можно вылечить» (Респондентка 7).

Проте й нині, зі слів мам, чимало батьків не можуть знайти потрібної інформації через відсутність достовірних джерел на ЛГБТ-тематику. Вони стверджують, що та інформація, що транслюється через медійні канали, не завжди відповідає дійсності або суттєво викривлює її. А для того, щоб знайти потрібну інформацію самотужки, не завжди є певні навички та ресурси:

«Люди же не знают, что это такое, как и я не знала, я же тоже была гомофобкой, потому нужно больше информации, чтобы у людей хоть чуть-чуть были знания об этом» (Респондентка 1).

«Должна быть достоверная хорошая информация. Допустим, мне есть где ее черпать, а многие мамы приходят, не зная, как пользоваться Интернетом. Не то чтобы они не знают как, они, скажем так, с ним не близки. У нас приезжал из Белоруссии

мужчина, уникальный вообще, ему 80 лет, мы приглашали его в “Терго”. Образованный, интересный искрометный мужчина. Все, что дома и на тренингах у меня было, я просто собрала и принесла ему. Он говорил, что у них только в Интернете есть, он читал Кона, он читал еще что-то, но такого, чтобы действительно... Литература, он говорит, на вес золота. У нас она есть, значит, она должна быть более доступна» (Респондентка 4).

Чимало мам також згадували праці І. С. Кона, зауважуючи, що його книги допомогли їм прийняти своїх дітей «такими, якими вони є». Соціолог зазначав, що гомосексуальність не є хворобою, а ЛГБТ-рух не є «модним віянням» чи «заразою, що поширюється», а лише бажанням ЛГБТ-спільноти захистити свої права [3]. Вільний формат написання без використання складних наукових термінів сприяє кращому сприйняттю інформації, про що згадували мами, які читали Кона:

«В библиотеке Вернадского я нашла Игоря Кона, где я ксерокопировала страницы из его книги и плакала. Он еще тогда сказал, что это не лечится, это естественно, а я этого не хотела знать... Кон в первом издании писал, что если человек хочет, то мы можем помочь ему избавиться от своей гомосексуальности, но только в 20 % случаев. В 80 % это может привести к нервным срывам, суицидам и т.д. В переиздании “Лунного света на заре” у него уже этих мыслей нет» (Респондентка 7).

Тож, у пошуку відповідей на свої запитання, мами звернулися до організації «Терго», яка забезпечила респонденток потрібною літературою та відповідями на запитання, які їх турбували:

«Когда я пришла в “Терго”, у меня было очень много вопросов, ответы на которые я не могла найти. В течение тренингов я получала ответы» (Респондентка 1).

«Я пришла сюда, чтобы и знания получить, и научиться жить с этим правильно, чтобы не навредить никому, и, возможно, дальше какую-то пользу приносить, когда я уже вооружусь знаниями» (Респондентка 3).

Отже, у ситуації браку інформації про ЛГБТ-спільноту в мам гомосексуальних дітей виникає потреба у знаннях. Також, відчуваючи себе інакшими, самотніми, ізольованими від інших, вони потребують підтримки від інших мам, які мають подібний досвід.

Надання допомоги іншим. З попередніх досліджень було визначено такі ознаки цього

⁷ Назва міста не згадується задля забезпечення анонімності.

чинника, як підтримка та бажання захистити власних дітей, надання допомоги і підтримки іншим дітям, підтримка інших батьків та висловлення думок та потреб ЛГБТ-спільноти. Після того як мами задовольнили власні потреби, вони відчули необхідність допомогти іншим задовольнити їхні потреби. Так, прийнявши гомосексуальність своєї дитини, мами прагнуть підтримати та захистити її від негативного ставлення суспільства:

«Это большая проблема для меня, надо что-то делать. Я вижу своего сына, его друзей, и хочу, чтобы они были на равных во всем обществе. Мне больно, что их обижают, мне больно, что моего сына и его друга побили 2–3 года назад» (Респондентка 3).

«Хотелось ему помочь, ведь он одинокий в этом мире, не такой, как все, и я начала ему помогать. Я начала ездить в “Терго”, а потом все это дома применять, и сама начала людям рассказывать, интересоваться и других обучать... Мне хотелось помочь сыну быть счастливым, жить полноценной жизнью» (Респондентка 1).

Також доцільно зауважити, що в команді «Терго» немає тат. Мамамі часто розповідають про те, що їхні чоловіки не визнають сексуальності своїх дітей, а подекуди навіть ставляться до неї вкрай вороже. Тож іноді мами не лише не залучають своїх партнерів до співпраці, а й намагаються відокремити їх від родини. Зокрема, із семи опитаних мам лише одна перебуває в офіційному шлюбі, проте вона згадувала, що її партнер негативно ставиться до гомосексуальності сина. Мама, яка перебуває в цивільному шлюбі, залучає свого партнера до технічної допомоги організації.

Майже всі мами згадували, що родичі часто не знають чи не приймають гомосексуальності їхніх дітей та їхнє залучення до ЛГБТ-активізму. Деякі мами пояснюють це тим, що вони живуть окремо від сім'ї, на великій відстані, інші ж розповідають, що не хочуть травмувати родичів похилого віку з консервативними поглядами на життя та, зокрема, інститут сім'ї, тож намагаються уникати розмов на тему гомосексуальності та ЛГБТ.

Мамамі, які прийняли гомосексуальність своїх дітей, або ті, які з самого початку позитивно ставилися, прагнуть поділитися своїми знаннями та досвідом з іншими мамами, для яких етап прийняття ще попереду:

«Мне хотелось поделиться своими знаниями. Я так легко это все приняла, у меня практически не было проблем, переломов,

как мне себя вести. Я больше хотела помочь родителям, которые действительно страдали от неприятия, потому что я приняла все спокойно, и хотелось им передать свой опыт» (Респондентка 2).

«Мы помогаем родителям ЛГБТ принять своих детей. У меня свой опыт, у Лены свой опыт, нам стали вопросы задавать, и уже стало проще, и ты чувствуешь, что ты не одинока в этой жизни» (Респондентка 5).

Одна з мам доцільно зауважила:

«Задание “Терго” – помочь родителям, которые не могут найти решения, как им жить с этой данностью, все-таки принять своих детей. На первом этапе. На втором – уже работать с социумом, чтобы они тоже приняли. Потому что люди отвергают [наших детей] из-за того, что не знают» (Респондентка 2).

Тому деякі мами готові виступати від імені своїх дітей у боротьбі за права ЛГБТ-спільноти. Варто зауважити, що не всі мами, які належать до ГО «Терго», готові займатися ЛГБТ-активізмом, зокрема, активно виступати на демонстраціях, писати звернення до депутатів тощо. У цьому разі доцільно зауважити, що вони дійшли до описаної вище стадії терпимості, проте ще не наблизилися до стадії прийняття:

«Каждый человек в этом мире должен быть социально защищен. Если мы стремимся быть европейским государством, значит, законы у нас должны быть соответствующие. Если все, собственно говоря, как наши политики говорят, люди равны, то вот люди действительно должны быть равны» (Респондентка 4).

Одна з респонденток акцентувала увагу на тому, що батькам легше донести до гетеронормативного суспільства ідеї рівності для ЛГБТ-спільноти. Як зазначено і в праці Броуд, мами згадували, що вони виступають як «м'яка пухнаста картинка», як представниці гетеросексуального суспільства, тобто в них є більше шансів бути почутими, аніж у їхніх дітей:

«Мы, как родители, как представители гетеросексуального общества, должны представлять интересы наших детей... адвокаты наших детей должны стать нашим приоритетом» (Респондентка 7).

Інші респондентки також висловили думку, що батьки мають відстоювати права своїх дітей. Вони зауважили, що хочуть, аби їхні діти були щасливими і могли жити, не приховуючи своєї сексуальної орієнтації:

«Наша самая главная задача – защитить этих детей, выйти на более высокий уровень, доказать и объяснить нашим руководителям государственным, что эти дети нуждаются в защите, что они есть, и не надо от них откреиваться» (Респондентка 6).

«Хочется, чтобы они жили открыто, чтобы они не скрывали это в нашей стране, чтобы их принимали на работу нормально, чтобы они чувствовали себя комфортно не только в таких организациях, в которых только свои, ЛГБТ, а в любой организации, чтобы никто не презирал, не ненавидел его» (Респондентка 5).

Тому доцільно зауважити, що респондентки, які вже пройшли через перші стадії сприйняття, готові ділитися своїм досвідом з іншими мамами, підтримувати своїх та інших гомосексуальних дітей як морально, так і через участь у діяльності ЛГБТ-спільноти, а також відстоювати права ЛГБТ-спільноти в суспільстві.

Висновки

Рух батьків ЛГБТ-дітей є доволі поширеним явищем у країнах демократичного світу. Згадані в дослідженні об'єднання батьків часто є підрозділами всенациональних ЛГБТ-організацій та існують для того, щоб поширювати між батьками та в суспільстві необхідну інформацію, надавати психологічну та моральну підтримку, а подекуди навіть вирішувати складні юридичні питання.

На пострадянському просторі також існують організації батьків ЛГБТ-дітей: «Батьківський клуб» у Росії, «Терго» в Україні та батьківська організація в Молдові. Головні відмінності між ними та подібними організаціями в країнах демократичного світу полягають у державній політиці забезпечення рівних прав і можливостей для ЛГБТ-спільноти (зокрема у відсутності законодавчого врегулювання життя ЛГБТ-спільноти на пострадянському просторі). Відсутність законів, що захищають ЛГБТ-спільноту від дискримінації, негативно відображається на діяльності організацій батьків ЛГБТ-дітей у пострадянських країнах, адже вони не можуть сподіватися на підтримку держави в ситуаціях, у яких права їхніх дітей порушуються. Також відрізняються історичні передумови виникнення ЛГБТ-руху на пострадянському просторі з рухом у країнах демократичного світу. Проте цілі та ідеї цих організацій переважно однакові.

Базуючись на результатах попередніх досліджень та завдяки проведеному дослідженню, вдалося визначити чинники залучення батьків гомосексуальних дітей до ЛГБТ-руху в Україні. Варто виділити два типи чинників: чинники, пов'язані із задоволенням власних потреб, та чинники, пов'язані із наданням допомоги іншим. До першої категорії доцільно віднести потребу в підтримці та допомозі та потребу у знаннях, до другої – підтримку та бажання захистити власних дітей, надання допомоги і підтримки іншим дітям, підтримку інших батьків та висловлення думок та потреб ЛГБТ-спільноти.

Список літератури

1. Віра в наших сім'ях / ГО «Батьківська ініціатива "ТЕРГО"». – 2013. – 20 с.
2. Звернення батьків до депутатів щодо всеохоплюючого антидискримінаційного законодавства [Електронний ресурс] // Всеукраїнська батьківська ініціатива «ТЕРГО», 2013. – Режим доступу: http://tergo.org.ua/news/show_20/. – Назва з екрана.
3. Кон И. С. Лунный свет на заре. Лики и маски однополю любви / Игорь Семёнович Кон. – М. : АСТ, 1998. – 496 с.
4. Открытое письмо депутату Милонову [Электронный ресурс] / Родительский клуб, 2012. – Режим доступа: <http://comingoutspb.com/ru/news/otkrytoepismomilonovu>. – Загл. с экрана.
5. Первая встреча проекта «Родительский клуб» [Электронный ресурс] / НГО «Выход», 2011. – Режим доступа: <http://comingoutspb.com/ru/news/pervaya-vstrecha-proekta>. – Загл. с экрана.
6. Реєстр ЛГБТ-організацій України [обновляемая база данных, электронный документ] / Совет ЛГБТ-організацій України. – По состоянию на 07.02.2014. – 20 с.
7. Родители ЛГБТ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gdm.md/ru/parents>. – Загл. с экрана.
8. About Tehila [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.tehila.org.il/english/about-tehila/>. – Title from the screen.
9. Allyn D. Make love, not war: the sexual revolution, an unfettered history / David Allyn. – Boston : Little, Brown, 2000. – 145 p.
10. Broad K. L. Activist parenting and GLBTQ families / [K. L. Broad, Helena Alden, Dana Berkowitz & Maura Ryan] // Journal of GLBT Family Studies. – 2008. – Vol. 4, No. 4. – P. 499–520.
11. Bundesverband der Eltern, Freunde und Angehörigen von Homosexuellen e.V. (BEFAH) Eine kleine Chronik über 15 Jahre [Федерація батьків, друзів і родичів гомосексуалів (BEFAH). Хроніка 15 років] [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.befah.de/images/Dokumente/Chronik15J.BEFAH.pdf>. – Title from the screen.
12. FFLAG – Who Are We? [Electronic resource] / FFLAG. – Mode of access: <http://www.fflag.org.uk/index.php/about-us/who-are-we>. – Title from the screen.
13. Grafsky E. L. Becoming a parent of a GLB son or daughter / Erika L. Grafsky // Journal of GLBT family studies. – 2014. – Vol. 10, No. 1–2. – P. 36–57.
14. History of PFLAG [Electronic resource] / PFLAG. – Mode of access: <http://community.pflag.org/page.aspx?pid=279>. – Title from the screen.
15. LISTAG (Families of LGBTs in Istanbul) [Electronic resource] / LISTAG. – Mode of access: <https://listag.wordpress.com/english/>. – Title from the screen.

16. Pearlman S. F. Heterosexual mothers/lesbian daughters / Sarah F. Pearlman // Journal of feminist family therapy. – 1992. – Vol. 4, No. 2. – P. 1–25.
17. PFLAG in Canada [Electronic resource] / PFLAG Canada. – Mode of access: <http://www.pflagcanada.ca/en/about-e-more.php#section5b>. – Title from the screen.
18. Quando e perché è nata l'Agedo [Коли і чому утворилася AGEDO] [Electronic resource] / Paola Dall'Orto. – Mode of access: <http://www.agedonazionale.org/chi-siamo/quando-e-perche-e-nata-lagedo/>. – Title from the screen.
19. Qui som. Una mica d'història [Про нас. Трохи історії] [Electronic resource] / AMPGIL. – Mode of access: <http://www.ampgil.org/ca/associacio/quisom.html>. – Title from the screen.
20. Über uns [Про нас] [Electronic resource] / FELLS. – Mode of access: <http://www.fells-eltern.ch/uberunsindex.html>. – Title from the screen.

T. Martsenyuk, V. Kolesnik

FACTORS OF THE PARENTS OF HOMOSEXUAL CHILDREN INVOLVEMENT INTO THE LGBT MOVEMENT IN UKRAINE

Although, compared to the previous century, the attitudes of many democratic societies to the LGBT community has become more tolerant, the problem of homophobia is still relevant in the world. This is one of the reasons why parents stand together in groups in defense of their LGBT children to change this attitude and support of other mothers and fathers.

Currently in many Western countries the movement of parents of homosexual children, actively operates, often on the national level. Among the largest and most famous NGOs are Parents and Friends of Lesbians and Gays (PFLAG) in the USA, PFLAG Canada, FFLAG (Families and Friends of Lesbians and Gays) in Great Britain, AGEDO (Associazione genitori, parenti e amici di omosessuali) in Italy, BEFAH (Bundesverband der Eltern, Freunde und Angehörige von Homosexuellen) in Germany, AMPGIL in Spain, and many others. In the post-soviet countries its institutionalization only begins. For example, organisations of parents of homosexual children exist in Ukraine, Russia, and Moldova. Obviously, the movement of parents of LGBT children faces similar challenges as the international one, necessitating its careful examination.

The empirical basis of this article includes semi-structured interviews with seven mothers of gays and lesbians from different cities of Ukraine, who belong to NGO "Tergo". During the field research period (February-March 2015) there were any male members in this NGO.

Based on the review of previous studies and their own research, the authors have identified the factors of involvement of parents of homosexual children into the LGBT movement in Ukraine. It is necessary to distinguish two types of factors: factors related to satisfaction of their own needs and factors related to helping others. The first category includes the need for support and assistance and the need for knowledge; the second focuses on the support and the desire to protect their children, the need to provide assistance and support to other children, support of other parents, and the need to express opinions and needs of the LGBT community.

Keywords: parents of LGBT children, the LGBT movement, LGBT activism, factors of involvement in activism.

Матеріал надійшов 02.05.2016